

گزارش
خانواده

شتاب جدایی

بررسی میدانی و تحلیلی افزایش مراجعه زنان به دادگاه‌های خانواده بعد از جدی شدن طرح کاهش سقف ضمانت اجرایی مهریه

عکس: ایرنا

زهرا اکرمی

خبرنگار اجتماعی

سارا باقری

وکیل پایه یک دادگستری:

خیلی از زنان مهریه یا بخش اعظمی از آن را می‌بخشند تا بتوانند طلاق بگیرند.

خیلی وقت‌ها هم زنان به دلیل مسئله حضانت تحت فشار قرار می‌گیرند و برای اینکه فرزند خانواده قربانی دادوستد طرفین نشود، حق حضانت فرزند را در مقابل مهریه می‌گیرند و برای اینکه

فرزند خانواده قربانی دادوستد طرفین نشود، حق حضانت فرزند را در مقابل مهریه می‌گیرند تا بتوانند به صورت توافقی طلاق بگیرند

به صورت توافقی طلاق بگیرند

دادگاه‌های خانواده در یک ماه گذشته، بعضی روزها را شلوغ و پرهیاهو گذرانده‌اند؛ مثل راهروهای دادگاه خانواده در خیابان نبرد جنوبی که این روزها زنانی از آنها رد می‌شوند که برای زودتر به اجرا گذاشتن مهریه‌شان گذرشان به آنجا افتاده، «قبیل از آنکه کار از کار بگذرد.» این را مینو، زن ۳۵ ساله‌ای می‌گوید که در زندگی مشترک با همسرش به بن‌بست رسیده و به‌نازگی زنان فامیل به او گفته‌اند: «مثل اینکه قانون مهریه دارد عوض می‌شود.» اینها حرف افسانه و ویدا هم هست؛ آنها می‌گویند تصمیم داشته‌اند برای جدایی از همسرشان و به اجرا گذاشتن مهریه‌شان که ۱۱۴ و ۲۱۴ سکه است، به دادگاه بیایند و بعد با شنیدن خبرها در باره احتمال کاهش سقف ضمانت اجرایی مهریه توسط مجلس، تصمیم‌شان را زودتر اجرایی کرده‌اند.

اخیراً مجلس پیشنهادی مبنی بر کاهش سقف ضمانت اجرایی مهریه به ۱۴ سکه را به امید کاهش زندانیان مطرح کرده، اما کارشناسان حقوقی و فعالان حقوق زنان معتقدند، تصویب این طرح بدون بازگرداندن حقوقی که از زنان گرفته شده، گامی برای تثبیت یک‌سویه‌گرایی در حقوق خانواده است و در طرف مقابل، مشکل مردان را نیز حل نخواهد کرد. در ماه‌های گذشته، کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی، طرحی را پیشنهاد کرد که براساس آن، سقف ضمانت اجرایی مهریه از ۱۱۰ سکه به ۱۴ سکه کاهش یابد و براساس این طرح، در صورت ناتوانی زوج در پرداخت مهریه، به‌جای زندان، از پایاند الکترونیکی استفاده خواهد شد. هدف اصلی این طرح، کاهش زندانیان مهریه و اصلاح قوانین خانواده اعلام شده است.

این طرح تاکنون مخالفت دولت و بسیاری از کارشناسان را به دنبال داشته است؛ تا جایی که حتی زهرا بهروزآذر، معاون امور زنان و خانواده رئیس‌جمهوری اخیراً گفته: «مهریه یکی از اضلاع مهم نظام حقوقی خانواده است و اگر قرار است

این ضلع اصلاح شود، مابقی اضلاع هم باید با هم بررسی و اصلاح شوند، چون این موضوع آثار مختلفی روی زندگی همه به‌خصوص زنان دارد.» طبق گفته‌های او: «موضع مشخص معاونت زنان این است که اصلاح مهریه باید متوقف شود؛ چون اصلاً مطالعات جدی‌ای در این زمینه انجام نشده است. ما بر ماده ۲۲ که مهریه را به ۱۱۰ سکه رسانده بود، نقد جدی داشتیم و اشکالات جدی در اجرای آن وجود داشت که نه‌تنها آن موارد رفع نشده که بحث جدید دیگری به‌صورت یکجانبه مطرح شده است.» او با طرح کاهش سقف مهریه به ۱۴ سکه مخالفت کرده و معتقد است، این طرح به‌جای کمک به تحکیم خانواده، ممکن است باعث افزایش دعاوی در دادگاه‌ها شود.

غیر از بهروزآذر، سخنگوی فراسیون زنان مجلس هم گفته، از زمانی که موضوع اصلاح قانون مهریه مطرح شده، تعداد زیادی از زنان برای دریافت مهریه خود به دادگاه مراجعه کرده‌اند. مشاهدات میدانی «هم‌میهن» هم تا حدودی این موضوع را تایید می‌کند و گفت‌وگو با چند زن درآستانه طلاق نشان می‌دهد، زنان نگران تصویب این طرح‌اند؛ نگران از دست‌رفتن حقی که به‌ویژه در مقابل حق طلاق برای زنان در نظر گرفته شده و تنها اهرم فشار آن‌ها برای طلاق یا گرفتن حق حضانت فرزند است.

مشاهدات وکلای خانواده هم کم‌وبیش، افزایش درخواست‌های طلاق از سوی زنان را در این روزها تایید می‌کند. سارا باقری، وکیل پایه یک دادگستری در گفت‌وگو با «هم‌میهن» می‌گوید که مشاهداتش از وضعیت زنانی که برای طلاق به وکیل مراجعه می‌کنند، نشان می‌دهد در بسیاری از موارد مهریه صرفاً به‌عنوان یک اهرم فشار استفاده می‌شود و زنان معمولاً قادر به دریافت تمام مهریه نیستند. البته این وضعیت بسته به شرایط افراد متفاوت است: «مثلاً خیلی از زنانی که همسر متمولی دارند، نسبت به معاملات صوری و نقل‌وانتقالات مالی از سوی همسر نگران هستند و سعی می‌کنند زودتر برای توقیف اموال اقدام کنند تا پشتوانه مالی داشته باشند. موارد زیادی هم هستند که زوج، طلاق عاطفی گرفتند و جدا زندگی می‌کنند، اما مرد حاضر نیست

برای طلاق اقدام کند و همه کارهای مربوط به طلاق را به زن می‌سپارد و او را در شرایط سختی قرار می‌دهد. در این موارد معمولاً خانم‌ها از طریق مهریه این فشار را وارد می‌کنند. مردان هم در موارد زیادی بعد از اینکه اموال‌شان توقیف می‌شود و تحت فشار اقتصادی قرار می‌گیرند یا ممنوع‌الخروج می‌شوند و نیاز دارند از کشور خارج شوند، حاضر می‌شوند برای طلاق اقدام کنند و به‌صورت توافقی کار را پیش ببرند. اما در مجموع بعد از اینکه اهرم فشار وارد می‌شود، خیلی از زنان مهریه یا بخش اعظمی از آن را می‌بخشند تا بتوانند طلاق بگیرند. خیلی‌وقت‌ها هم زنان به‌دلیل مسئله حضانت تحت فشار قرار می‌گیرند و برای اینکه فرزند خانواده قربانی دادوستد طرفین نشود، حق حضانت فرزند را در مقابل مهریه می‌گیرند تا بتوانند به‌صورت توافقی طلاق بگیرند.» این وکیل دادگستری در پاسخ به سوالی درباره وضعیت این روزهای زنانی که در آستانه طلاق هستند، تحت‌تاثیر انتشار اخبار مربوط به بررسی تعیین سقف ۱۴ سکه برای مهریه، می‌گوید که این طرح زنان را نگران کرده و زنانی که برای طلاق مراجعه می‌کنند، این نگرانی را دارند که حق‌شان تضییع شود و نتوانند برای مطالبات مهریه‌شان اقدام کنند؛ چراکه وضعیت مبهم است و نمی‌دانند قرار است چه اتفاقی بیفتد. به همین دلیل می‌بینیم برخی اقدامات شتاب‌زده‌ای از قبل انجام داده‌اند و بعد به وکیل مراجعه می‌کنند. او می‌گوید، زنان به‌ویژه زنان طبقه متوسط و طبقات پایین در شرایطی زندگی می‌کنند که دسترسی کافی به منابع مالی و اشتغال پایدار، حمایت‌های دولتی، حقوقی مثل بیمه را ندارند و در چنین شرایط و وضعیتی مهریه به‌مثابه یک پشتوانه اقتصادی عمل می‌کند. کاهش یا محدود کردن مهریه بدون ارائه راهکارهای جایگزین به‌معنای افزایش آسیب‌پذیری اقتصادی و اجتماعی زنان بعد از طلاق است. قانونی که بدون در نظر گرفتن شرایط نابرابر اجتماعی نوشته می‌شود، نه‌تنها عدالتی ایجاد نمی‌کند، بلکه به شکاف‌های موجود هم دامن می‌زند.

باقری درباره فلسفه مهریه در قانون می‌گوید، در فقه و حقوق ایران مهریه یک حق مالی مستقل برای زنان شناخته می‌شود

لغو برنامه «زیست زنانه» در دانشگاه تهران

مراسم روز جهانی بهداشت قاعدگی زنان که قرار بود در تاریخ هفتم خردادماه در دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران برگزار شود، پس از بیانیه بسیج این دانشگاه لغو شد. بخشی از این برنامه نصب ماشین فروش نوار بهداشتی در سرویس بهداشتی دانشکده‌ی ادبیات دانشگاه تهران، حضور پزشک متخصص زنان، روانشناس، استاد دانشگاه و پژوهشگر حوزه زنان بود. شورای صنفی این دانشکده می‌گوید، هدف اصلی این نشست طرح و شنیده شدن مسائل و دغدغه‌های دانشجویان زن در فضای دانشگاه بود و بخش اساسی آن، نصب وندینگ ماشین پد بهداشتی در سرویس بهداشتی زنانه در دانشکده ادبیات بود؛ اقدامی در راستای بهبود دسترسی به امکانات بهداشتی و پاسخگویی به نیازهایی که سال‌ها نادیده گرفته شده‌اند اما درنهایت با وجود داشتن مجوز قانونی و پس از بیانیه‌ی بسیج این دانشکده، لغو شد. شورای صنفی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران به اعتراض به این اتفاق بیانیه‌ای صادر کرد که در بخشی از آن نوشته شده است: «قرار دادن دستگاه وندینگ (ماشین فروش) در سرویس بهداشتی زنانه در جهت افزایش بهداشت عمومی و دسترسی بهتر زنان به پد بهداشتی، هیچ‌گونه ارتباطی با بسیج دانشجویی ندارد که به خود اجازه دهد در آن امر دخالت کند یا فضای گفت‌وگویی موجود را برهم بزند. مسائل بهداشتی و مربوط به سلامت انسان‌ها، نهادهای متولی خود را دارد و در حدود و ثغور نهاد بسیج نمی‌گنجد که بخواهد بیانیه‌ای در این باره بدهد. شورای صنفی دانشکده علوم اجتماعی به حضور این نیروهای آتش به اختیار در دانشگاه عادت نخواهیم کرد.»

از طرف دیگر در بخشی از بیانیه بسیج دانشجویی در اعتراض به برگزاری برنامه «زیست زنانه» در دانشگاه «به مناسبت روز جهانی بهداشت قاعدگی زنان نوشته شده بود: «در سایه بی‌تفاوتی و فقدان نظارت، شاهد آن هستیم که برخی با نقاب نگاه معقول و علمی در حال ترویج بی‌پروایی، ابتذال فرهنگی و عادی‌سازی قبح‌زدایی در محیط علمی کشورند. فرهنگ اصیل ایرانی-اسلامی با همه چالش‌هایش، مایه افتخار این ملت است، اما امروز همین فرهنگ در معرض حمله نظام‌مند جریان‌هایی قرار گرفته‌اند که تمام هم‌وغم‌شان، القای مفاهیم وارداتی، بی‌ریشه و نامتجانس با فضای جامعه است. امروز عده‌ای درصدد قبح‌زدایی تابوشکنی هستند که گویی داشتن مرز اخلاقی و شرعی، یک عقب‌ماندگی تلقی می‌شود حال آنکه حیات معنوی و فرهنگی جامعه بر حفظ همین خطوط قرمز استوار است. بسیج دانشجویی دانشکده ادبیات و علوم انسانی ضمن اعلام انزجار از مراسمی تحت عنوان گرامیداشت روز بهداشت قاعدگی در فضای این دانشکده تاکید می‌نماید که این اقدام بدون اطلاع و مشارکت تشکل‌های دانشجویی و صرفاً با انگیزه‌های مالی و احتمالاً منافع سیاسی اجتماعی پنهان صورت گرفته است.»

گروکشی کارنامه

علی‌فرهادی، سخنگوی وزارت آموزش و پرورش اعلام کرد، گرونگه داشتن کارنامه و پرونده دانش‌آموزان در ازای شهریه، ممنوع است. به گزارش ایسنا، فرهادی در این باره گفت: «در مدرسی که قانوناً نباید شهریه‌ای دریافت شود، صرفاً اگر کمکی هم انجام می‌شود، به‌صورت داوطلبانه است. مدیران واحدهای آموزشی همکاری می‌کنند و هیچ کارنامه‌ای را نباید مشروط به هرگونه پرداخت کنند.» سخنگوی وزارت آموزش و پرورش درباره مدارس دارای شهریه نیز گفت: «در این مدارس نیز مجاز به نگهداشتن کارنامه نیستند، زیرا دانش‌آموزان ممکن است سال بعد یا آنجا تحصیل کنند یا آنکه پرونده را گرفته و جای دیگر منتقل کنند. در نتیجه کارنامه و پرونده نباید مشروط بر تسویه شهریه باشد.»

نقدی بر طرح کاهش سقف اجرایی مهریه به ۱۴ سکه

بدیل واقعی مهریه، قانون خانواده برابر

پرستو سرمدی

فعال حقوق زنان

طرح پیشنهادی برای کاهش سقف اجرایی مهریه به ۱۴ سکه، با وجود ادعای قانون‌گذار مبنی بر ساماندهی دعاوی خانوادگی، درواقع گامی

نگاه
کارشناس

ازدواج محروم می‌شوند. مواردی همچون حق طلاق، ولایت و حضانت فرزندان، حق خروج از کشور، تصمیم‌گیری در مورد محل زندگی، اشتغال و تحصیل، عموماً به‌صورت قانونی در اختیار مرد قرار دارد. در چنین بستری، مهریه اگرچه در ذات خود ابزار تأمین کاملی برای عدالت جنسیتی نیست، اما در عمل برای بسیاری از زنان ایرانی به‌مثابه تنها اهرم قدرت در مواجهه با یک قرارداد نابرابر عمل کرده است.

تداوم این وضعیت تا حد زیادی ناشی از تفسیر مردسالارانه‌ای است که از متون فقهی و دینی به‌ساختار حقوقی و سیاسی ایران راه یافته است. در این قرائت، خانواده، واحدی است با ریاست مردانه و نقش زن عمدتاً به خانه‌داری، فرزندآوری و تبعیت از مرد تقلیل یافته است. همین نگاه است که مسیر اصلاحات قانونی در حوزه خانواده را طی دهه‌های اخیر بارها مسدود کرده و اجازه نداده تا تحولات اجتماعی گسترده‌ای که در وضعیت و نقش زنان ایرانی رخ داده، در قوانین رسمی بازتاب یابد.

نگران‌کننده در مسیر تضعیف حقوق قانونی و تاریخی زنان در نظام حقوقی ایران است. مهریه که در ساختار حقوقی کنونی به‌عنوان یکی از معدود ابزارهای حمایتی زن در برابر نابرابری‌های حقوقی عمل می‌کند، اکنون در معرض تحدید قرار گرفته است؛ آن هم بدون ایجاد هیچ‌گونه سازوکار جبرانی برای کاهش این خلأ حقوقی.

در نظام حقوق خانواده ایران، زنان با مجموعه‌ای از محدودیت‌ها مواجه‌اند که به‌واسطه آن‌ها از بسیاری از حقوق اولیه انسانی در بستر